

Vergaderjaar 2016–2017

34 592

Herindeling van de gemeenten Franekeradeel, het Bildt, Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Littenseradiel, Menameradiel en Súdwest-Fryslân

Nr. 4

VERSLAG

Vastgesteld 15 december 2016

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer als volgt Verslag uit te brengen van haar bevindingen.

Onder het voorbehoud dat de regering op de gestelde vragen en de gemaakte opmerkingen tijdig en genoegzaam zal hebben geantwoord, acht de commissie de openbare beraadslaging over dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

Inhoudsopgave

Blz.

1.	Inleiding	1
2.	Twee herindelingsvarianten in één wetsvoorstel	2
3.	Voorgeschiedenis en totstandkoming herindelingsadvies	2
4.	Toets aan het Beleidskader gemeentelijke herindeling	3
5.	Financiële aspecten	4
6.	Overige aspecten	4

1. Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel tot herindeling van de gemeenten Franekeradeel, het Bildt, Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Littenseradiel, Menameradiel en Súdwest-Fryslân. Zij constateren dat het hier gaat om een vrijwillige wijziging van de gemeentelijke indeling in het noordwesten van de provincie Fryslân. Het wetsvoorstel komt tegemoet aan de door de gemeenten zelf geconstateerde behoefte om de bestuurskracht van het lokale bestuur te versterken. De leden van de VVD-fractie willen graag een nadere toelichting op de toekomstige ontwikkeling en positionering van de gemeente Harlingen. Voor het overige hebben deze leden geen aanleiding tot het maken van opmerkingen en het stellen van vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het voorliggend wetsvoorstel waarmee de gemeenten Franekeradeel, het Bildt, Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Littenseradiel, Menameradiel en Súd-west-Fryslân worden heringedeeld. De aan het woord zijnde leden zijn van mening dat de aanzet voor het voorstel «van onderop» voorop staat, evenals de vrijwilligheid van de herindeling. De leden van de PvdA-fractie hebben nog enkele vragen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel tot herindeling van de gemeenten Franekeradeel, het Bildt, Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Littenseradiel, Menameradiel en Súdwest-Fryslân.

Deze leden hechten eraan, dat gemeentelijke herindelingen van onderop tot stand komen en leiden tot herkenbare, toekomstbestendige gemeenten. Wel hebben deze leden enkele vragen over het voorliggende wetsvoorstel.

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het voorstel van wet om te komen tot herindeling van een zevental gemeenten in Friesland tot de gemeenten Leeuwarden, Waadhoeke en Súdwest-Fryslân. Zij vinden het belangrijk dat herindeling niet gedwongen, maar van onderop plaatsvindt. Zij hebben nog enkele vragen en opmerkingen.

2. Twee herindelingsvarianten in één wetsvoorstel

De leden van de PvdA-fractie lezen dat vier van de zeven gemeenten (Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Littenseradiel en Súdwest-Fryslân) eensgezind hebben gekozen voor toepassing van de herindelingsvariant «lichte samenvoeging». Hoe rijmt dit met de uitspraak «Het is van belang dat alle gemeenten achter de keuze voor toepassing van de herindelingsvariant «lichte samenvoeging» staan»?

3. Voorgeschiedenis en totstandkoming herindelingsadvies

De leden van de CDA-fractie constateren, dat er in Harlingen geen politiek-bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak bestaat voor een fusie. Deze leden vragen de regering nader in te gaan op de vraag, welke consequenties het zelfstandig blijven van de gemeente Harlingen heeft voor de omliggende gemeenten en voor Harlingen zelf. Welke argumenten hebben een rol gespeeld in de discussie in Harlingen, anders dan de uitslag van een referendum, zo vragen deze leden.

De leden van de SGP-fractie brengen naar voren dat als er sprake is van herindeling, er dan ook sprake moet zijn van een naar verwachting toekomstbestendige, bestuurskrachtige gemeente. Zij vragen daarom de regering, met name gezien de nog recente vorming van de gemeente Súdwest-Fryslân, in hoeverre het logisch is om deze gemeente weer te betrekken bij een herindeling. Ook vragen deze leden in hoeverre het destijds al groot bevonden aantal kernen gebaat is bij een toevoeging van nog meer kernen. In hoeverre is op deze wijze nog te waarborgen dat de bevolking zich ook als geheel vertegenwoordigd weet door het gemeentebestuur? Dit geldt in het bijzonder de nieuw toe te voegen kernen. De vorming van de nieuwe gemeente Leeuwarden door de toevoeging van twee plattelandsgemeenten vraagt om een goede verhouding tussen stad en platteland, zo stelt de regering. De leden van de SGP-fractie vragen hoe dat in de praktijk concreet vorm zal krijgen.

Een gevolg van deze herindeling is dat de gemeente Litterenseradiel zal worden gesplitst. Gezien het beperkt aantal zienswijzen lijkt het gerechtvaardigd dat dit niet op problemen zal stuiten. Heeft de regering ook op andere wijze niet de indruk gekregen dat het splitsen van deze gemeente op bezwaren stuit? De leden van de SGP-fractie ontvangen graag een reactie van de regering op deze punten.

4. Toets aan het Beleidskader gemeentelijke herindeling

De wens om de bestuurskracht te versterken is voor vijf van de zeven betrokken gemeenten het belangrijkste motief om in te zetten op een gemeentelijke herindeling, zo lezen de leden van de PvdA-fractie. Welk motief gold voor de overige twee gemeenten (Leeuwarden en Súdwest-Fryslân)? Had dit (afwijkende) motief consequenties voor het voorstel? Zo ja, welke? De aan het woord zijnde leden ontvangen graag een antwoord van de regering op dit punt.

De leden van de CDA-fractie lezen dat het gemeentebestuur van het Bildt een urgentie voelde om te komen tot snelle oplossingen voor het bestuurskrachtprobleem van de gemeente en vanaf februari 2013 actief inzette op het intensiveren van de samenwerking met buurgemeenten op de korte termijn, maar met een bestuurlijke fusie als stip op de horizon. Bouwt het voorliggende wetsvoorstel voort op de samenwerking vanaf 2013, zo vragen deze leden, of brengt het een herverkeuring van samenwerkingsverbanden met zich mee?

De leden van de CDA-fractie waarderen de inzet van de nieuwe gemeente Waadhoeke die gericht is op het behoud van korte lijnen tussen bestuur en burger, enerzijds door het stimuleren van actief burgerschap en anderzijds door laagdrempelige gemeentelijke dienstverlening, zowel digitaal als fysiek. In dit verband verwijzen deze leden ook naar het pleidooi van de CDA-fractie in de gemeenteraad van Leeuwarden, die aandacht vroeg voor de eigenheid van wijken en dorpen en waakzaamheid voor een niet te grote afstand tussen inwoners en de gemeente. Op welke wijze hebben alle betrokken gemeenten deze goede voornemens uitgewerkt, zo vragen deze leden.

De leden van de CDA-fractie vragen, waarom de inwoners van Leeuwarden op dit moment geen zeggenschap hebben over de recreatieve voorzieningen in Leeuwarden.

De leden van de CDA-fractie constateren, dat met de toevoeging van vijftien kernen die nu behoren tot de gemeente Litterenseradiel de gemeente Súdwest-Fryslân 89 kernen zal omvatten. In dit verband herinneren deze leden aan de eeuwige strijd tussen «Bokwerd» en «de Hoofdplaats», die de Friese schrijver Rink van der Velde tussen 1970 en 1992 zo treffend beschreef in zijn columns in de Leeuwarder Courant, in het fictieve Weekblad Bokwerder Belang. Op welke wijze is de samenhang geborgd tussen Abbega, Allingawier, Arum, Blauwhuis, Bolsward, Breezanddijk, Burgwerd, Cornwerd, Dedgum, Dearsum, Exmorra, Ferwoude, Folsgare, Gaast, Gaastmeer, Gauw, Goënga, Greonterp, Hartwerd, Heeg, Hemelum, Hichtum, Hieslum, Hindelooen, Hommerts, Idsegahuizum, Idzega, IJlst, Indijk, It Heidenskip, Jutrijp, Kimswerd, Kornwerderzand, Koudum, Koufurderrige, Loënga, Lollum, Longerhouw, Makkum, Molkwerum, Nijhuizum, Nijland, Offingawier, Oosthem, Oppenhuizen, Oudega, Parrega, Piaam, Pingjum, Poppenwier, Raerd, Sandfirden, Scharnegoutum, Schettens, Schraard, Sibrandabuorren, Smallebrugge, Sneek, Stavoren, Tersoal, Tirns, Tjalhuizum, Tjerkwerd, Uitwellingerga, Warns, Westhem, Witmarsum, Wolsum, Wons, Workum, Woudsend, Ypecolsga, Ysbrechtum en Zurich, als daar ook Boazum, Britswert, Easterein, Easterwierrum, Hidaard, Hinnaard, Iens, Itens, Kûbaard, Lytsewierrum, Reahûs, Rien, Waaksens, Wiuwert en Wommels nog bij komen? In hoeverre is er in de gemeente Súdwest-Fryslân sprake

van multinodale oriëntatie van de inwoners, zoals die de gemeente Littenseradiel parten gespeeld heeft?

In de memorie van toelichting stelt de regering, dat de samenvoeging voor Súdwest-Fryslân vooral een uitbreiding betekent van bestaande samenwerkingsrelaties met de dorpskernen, «waarbij ingezet wordt op meer maatschappelijke betrokkenheid bij het beleid van de gemeente». De leden van de CDA-fractie vragen, of niet veeleer grotere betrokkenheid van de gemeente bij maatschappelijke initiatieven gewenst is. In dit verband vragen de leden van de CDA-fractie de regering ook uitdrukkelijk in te gaan op de resultaten van de evaluatie Súdwest-Fryslân uit 2014. De onderzoekers concludeerden weliswaar, dat de gemeente Súdwest-Fryslân beter dan haar voorgangers in staat was strategische visies te formuleren, beleid te maken en regie te voeren, en een betere ambtelijke organisatie had, maar dat de dienstverlening minder goed was dan voorheen en dat de lokale democratie verslechterd was. Waarop is het vertrouwen van de regering gebaseerd, dat toevoeging aan de gemeente Súdwest-Fryslân heilzaam is voor de vijftien genoemde kernen in de gemeente Littenseradiel?

5. Financiële aspecten

De leden van de PvdA-fractie kregen onlangs signalen met betrekking tot een ongewenst neveneffect van ambtelijke fusies van gemeenten. Gemeenten die tot een ambtelijke fusie overgaan blijken te maken te krijgen met een extra belastingheffing in verband met een onvoorzienbare en ook niet afwendbare werking van de werkkostenregeling (WKR) een kunnen organisaties op grond van die werkkostenregeling (WKR) een forfait van maximaal 1,2% van het totale fiscale loon, de zgn. «vrije ruimte», bestemmen voor nader te bepalen onbelaste vergoedingen, verstrekkingen en / of terbeschikkingstellingen aan hun medewerkers. Als een organisatie boven die 1,2% uitkomt, moet over het meerdere een bedrag gelijk aan 80% van dat meerdere worden afgedragen aan de fiscus. Na een ambtelijke fusie tussen gemeenten ontstaat er een nieuwe organisatie met alle ambtenaren daarin. Die organisatie zal beneden de genoemde 1,2% procent kunnen blijven. Dat is echter anders voor de gemeenten die overblijven. Die bestaan wat betreft organisatie alleen nog uit de gemeenteraadsleden, de griffie, en het college van B&W. De wet schrijft voor dat voor gemeenteraadsleden, voor wethouders en de burgemeesters toeslagen moeten worden uitgekeerd (forfaitaire reiskosten, onkosten, etc.). Dit betreft dus wettelijk geregelde vergoedingen die netto moeten worden uitgekeerd. Het blijkt dat vanwege deze wettelijk voorgeschreven uitkeringen de gemeenten in kwesties er niet in kunnen slagen beneden de genoemde 1,2% te blijven. Derhalve moeten zij over het meerdere 80% afgedragen aan de fiscus. De leden van de PvdA-fractie komt het als onbillijk over dat in een organisatie (fiscale eenheid) waar na de ambtelijke fusie vrijwel alleen personen deel van uitmaken die wettelijk verplichte vergoedingen krijgen door de Belastingdienst worden opgevat als vallend onder de WKR en tegen een hogere fiscale heffing oplopen op grond van verplichtingen waar zij vanwege wettelijke verplichtingen niet onderuit kunnen komen. De leden van de PvdA-fractie zouden aan een dergelijk «fiscale boete» op ambtelijke fusies een einde kunnen maken. Kan de regering hier nader op ingaan, zo vragen deze leden.

6. Overige aspecten

De leden van de PvdA-fractie lezen dat het college van de gemeente het Bildt een aanvraag heeft ingediend om het Bildts te erkennen onder deel II van het Europees Handvest voor regionale talen van minderheden. Hoe

staat het ervoor met de aanvraag, en daarmee met de erkenning van het Bildts, zo vragen de leden van de PvdA-fractie.

De leden van de CDA-fractie hechten grote waarde aan de Friese taal. Met de provincie Fryslân onderkennen deze leden de verantwoordelijkheid van de ontvangende gemeenten Leeuwarden, Waadhoeke en Súdwest-Fryslân, voor de borging van het Fries en de bevordering van het gebruik daarvan in deze gemeenten na de herindeling. De gemeenten die zullen opgaan in de nieuwe gemeente Waadhoeke benadrukken dat gebruikers van het Fries er in de nieuwe gemeente niet op achteruit mogen gaan, en hebben in hun harmoni-satietraject een prominente plaats gegeven aan het Friese taalbeleid. In dit verband verwijzen deze leden ook naar de Tussenevaluatie bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2013–2018. Is er al een beleidsovereenkomst Fries taalbeleid gesloten met de gemeenten die in 2018 zullen herindelen, zo vragen deze leden.

De leden van de CDA-fractie hechten evenzeer grote waarde aan het Bildts. Het college van de gemeente het Bildt heeft op 19 februari 2016 een aanvraag ingediend bij de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om het Bildts te erkennen onder deel II van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Deze aanvraag wordt ondersteund door de provincie, die in het kader van haar zienswijze op het herindelingsadvies de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verzoekt om de aanvraag te honoreren. De leden van de CDA-fractie vragen wat de stand van zaken is in de behandeling van de aanvraag.

De voorzitter van de commissie,
Pia Dijkstra

Adjunct-griffier van de commissie,
Hendrickx